

ΜΕΝΙΟΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΤΩΝ 320.000 ΑΝΤΙΤΥΠΩΝ

ΠΙΚΡΟ ΧΑΪΝΑ

ΑΛΗΘΙΝΗ
ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Πικρό γάλα**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Μένιος Σακελλαρόπουλος
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Χρυσούλα Τσιρούκη
ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Δημήτρης Χαροκόπος
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Μερσίνια Λαδοπούλου

© Μένιος Σακελλαρόπουλος, 2019
© Φωτογραφίας εξωφύλλου: Φώτης Ραπακούσης
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2019

Πρώτη έκδοση: Οκτώβριος 2019, 6.000 αντίτυπα

Έντυπη έκδοση ISBN 978-618-01-3198-7
Ηλεκτρονική έκδοση ISBN 978-618-01-3199-4

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε. | PSYCHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Από το 1979 Publishers since 1979

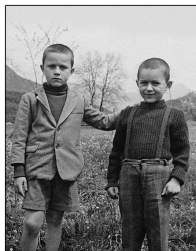
Έδρα:	Head Office:
Τατοίου 121, 144 52 Μεταμόρφωση	121, Tatoiou Str., 144 52 Metamorfossi, Greece
Βιβλιοπωλείο:	Bookstore:
Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα	13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece
Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550	Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550

e-mail: info@psychogios.gr

www.psychogios.gr • <http://blog.psychogios.gr>

ΜΕΝΙΟΣ
ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Πικρό γάλα

ΑΛΛΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

- 20 χρόνια ταξίδια με τον Παναθηναϊκό*, Λιβάνης, 2003
Ολυμπιάδα, Ιστορία και θρύλοι, Λιβάνης, 2004
The game boy – Το μοιραίο 10, Λιβάνης, 2006
Θα πεθάνεις, ρε, Λιβάνης, 2007
Η νύχτα της Δώρας, Λιβάνης, 2008
Μαύρο φιλί, Λιβάνης, 2009
Φεγγάρι από πέτρα, Λιβάνης, 2010
Δύο μαύρα πουκάμισα, Λιβάνης, 2011
Πορφυρός κώδικας, Λιβάνης, 2012
Ένοχες ζωές, Λιβάνης, 2013
Η παγίδα των χρωμάτων, Λιβάνης, 2014

Από τις Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ κυκλοφορούν:

- Το σημάδι*, 2015
Δεκατρία κεριά στο σκοτάδι, 2016
Ο χορός των συμβόλων, 2017
Η πυραμίδα της οργής, 2018

Στη μνήμη της Σόφης, της κόρης του Φώτη και της Ντίνας, που αποφάσισε στα είκοσι τέσσερα χρόνια της να πετάξει στον ουρανό και να γίνει άγγελος, για να μη βλέπει τις ασχήμιες του κόσμου που την πλήγωναν.

Στον Φώτη, που νίκησε την κατάμαυρη μοίρα του κι έκανε φως το σκοτάδι του, αφήνοντας μοναδική κληρονομιά στην πατρίδα.

Στα παιδιά των ορφανοτροφείων, που ένιωσαν τον πόνο βαθιά στην ψυχή τους και στάθηκαν όρθια.

ΕΤΡΕΜΕ ΤΟ ΧΕΡΙ του σαν τη φωτιά στο αντάμωμα του αέρα κι ένιωθε ότι έπρεπε να κάνει προσπάθεια για να το κρατήσει λίγο σταθερό και να μην πετάξει κάτω το τηλέφωνο και το κάνει χίλια κομμάτια μαζί με την επίσης τρεμάμενη καρδιά του.

Αλλά ήταν μόνος, ολομόναχος, αυτός και τα χτυποκάρδια του. Με μια δικαιολογία είχε στείλει τη γυναίκα του στη θεια του, για να του φέρει τάχατες εκείνο το χαμόμηλο που φτιάχνει το στομάχι και να κάνει και παρέα στη γριά γυναίκα, που είχε απομείνει έρημη εκεί στην άκρη του χωριού. Ήθελε να μην υπάρχει ούτε σκιά δίπλα του σ' αυτό το τηλεφώνημα που θα έκανε, αλλά η αναστάτωση που είχε του έκοβε την ανάσα, νιώθοντας να κυλά ιδρώτας στη ραχοκοκαλιά του και να ανακατεύονται όλα μέσα του.

Είχε κάνει χιλιάδες τηλεφωνήματα στη ζωή του, αλλά αυτή τη φορά ένιωθε ότι αδυνατούσε να πατήσει έστω κι ένα κουμπί. Πώς θα έφτανε τα δέκα;

Σφύριζε έξω ο επαναστάτης αέρας εκεί στο Αηδονοχώρι, την παλιά Οστανίτσα, κι ήταν σαν να έβριζε όσα παραθύρια είχαν μείνει ανοιχτά, προσβλητικά απέναντι στην ισχύ και στο διάβα του.

Σηκώθηκε από τον καναπέ και πήγε ως το παράθυρο με ένα παράξενο συναίσθημα, θαρρείς και κάποιος θα μπορούσε να τον παρακολουθεί. Ούτε εκείνος ο ατίθασος γάτος που τριγυρνούσε στο σπίτι δε θα έμπαινε στον κόπο, ακόμα κι αν έβλεπε ένα πιάτο γεμάτο ψαροκόκαλα. Προτιμούσε να λουφάξει παρά να τον τσακίσει ο αέρας κι η δυνατή βροχή που ξεκίνησε, κι έτσι είχε βρει καταφύγιο κάτω από το πλαϊνό υπόστεγο δίπλα στα στοιβαγμένα παλιά όπλα του ιδιοκτήτη.

Ο άντρας άνοιξε την κουρτίνα για να ρίξει μια ματιά έξω. Όχι ότι θα έβλεπε κάτι. Το έκανε για να καταλαγιάσει κάπως η νευρικότητά του, για να λυθεί ή έστω να χαλαρώσει εκείνος ο σφιχτός κόμπος στο στομάχι. Έξω έτρεχαν σαν ατέλειωτα δάκρυα τα τρία ποτάμια, ο Αώος, ο Βοϊδομάτης κι ο Σαραντάπορος, πότε χώρια και πότε όλα μαζί, μέχρι να ενωθούν και να γίνουν Βιόσα, συνεχίζοντας την αέναη πορεία τους εκεί δίπλα, στην Αλβανία.

Έστρεψε το βλέμμα του από τα ποτάμια στα κοντινά χωριά, το Λεσκοβίκι, απέναντι από το σπίτι του, τη Βλαχοψηλοτέρα, τη Βαλοβίστα, ενώ στο βάθος η Πρεμετή, τυλιγμένη στο μαύρο πέπλο της, ησυχάζε κι αυτή. Τα είχε περπατήσει όλα με τα πόδια, όταν, αγρίμι της Ηπείρου πάντα, έψαχνε αυτό που του έδινε ζωή και του έκλεινε πληγές... Κοιμόταν κι η Μολυβδοσκέπαστη Παναγιά εκεί πιο κάτω, στη μονή της, που έστεκε δεκατρείς αιώνες στη δύσκολη μεθόριο. Εκείνος όμως Της είχε παράπονα. Είχε πονέσει τόσο πολύ, κι έτσι δεν Την επικαλέστηκε τώρα, σαν να του βάραινε την ψυχή ένα μολυβένιο πάπλωμα.

Παρότι εκεί στο τζάμι ένιωθε αμέσως το ξεροβόρι, ένας κρύος ιδρώτας έτρεχε στις ρυτίδες του μετώπου του, ποτάμι κι αυτός. Τον σφουγγίσε με το μανίκι του χοντρού πουκαμί-

σου με τις μαυροκόκκινες ρίγες και ξεκούμπωσε δυο κουμπιά, αφού ένιωσε να βαριανασαίνει.

«Ε, διάολε, πας με τα καλά σου; Σαν γυναικούλα μπροστά σε σκυλί που γαβγίζει κάνεις. Έχεις φάει τις καταιγίδες με το κουτάλι και τώρα δειλιάζεις;» είπε στον εαυτό του, αλλά αμέσως προχώρησε σε ξένη βοήθεια. Κατέβασε ένα ποτηράκι τσίπουρο για να τον παρακινήσει το κάψιμο στα σωθικά, κι όταν ένιωσε καλύτερα, ήπια κι ένα δεύτερο. Κοίταξε την παλιά φωτογραφία του πατέρα του, που τον χαιρέτησε πάνω από το τζάκι, με τη στολή του φαντάρου. «Αχ...» αναστέναξε, κι ύστερα είδε και τη μάνα του κι αναστέναξε διπλά. Περίμενε να του δώσει μια σταθερότητα στα τρεμάμενα δάχτυλα, να τον παροτρύνει με το ήρεμο βλέμμα της, αλλά δεν τα κατάφερε. Μήτε της είπε μήτε της έδειξε την ταραχή του, για μια ιστορία στην οποία εκείνη είχε βασικό ρόλο. Αλλά δεν ήταν η ώρα να τα θυμάται, κακό του έκανε, τον θόλωνε.

Μια αστραπή που έσκισε στα δύο τον βαρυφορτωμένο ουρανό, σπρώχνοντάς τον να αφήσει τα βάρη του, διέκοψε τις σκέψεις του. «Τι θες, δηλαδή; Να το αφήσεις; Όλη σου τη ζωή περιμένεις αυτή τη στιγμή και τώρα κάθεσαι και τα ψειρίζεις; Άιντε, Φώτη, άιντε...» είπε μέσα του.

Κάθισε στο τραπέζι της κουζίνας και πήρε το άσπρο χαρτί στα χέρια του, διαβάζοντας τους πέντε διαφορετικούς αριθμούς τηλεφώνων που είχε μπροστά του. Αποφάσισε να ξεκινήσει από τον τελευταίο. Πάντα πήγαινε κόντρα στη σειρά. Πήρε μια βαθιά ανάσα –κι είχε καιρό να πάρει τόσο βαθιά–, σχημάτισε τον αριθμό, κι όταν άκουσε ένα κοφτό «εμπρός, λέγετε;», προσπάθησε να κρατήσει σταθερή τη φωνή του.

«Συγγνώμη για την ενόχληση, ο κύριος Διονύσης Αναστόπουλος;»

«Μάλιστα, ποιος είναι;»

«Μήπως είστε εξήντα δύο χρόνων; Και μήπως...»

Μια άγρια φωνή έπεσε σαν κεραυνός στ' αυτί του: «Άσε μας, άνθρωπέ μου, μην ξαναπάρεις. Ή μάλλον πάρε σε τριάντα χρόνια που θα είμαι εξήντα δύο!».

Πήγε να ξαναγεμίσει το ποτήρι με τσίπουρο, αλλά το μετάνιωσε στη στιγμή. Έπρεπε να μείνει ψύχραιμος και νηφάλιος κι έπρεπε να προχωρήσει παρακάτω. Διάλεξε πια τον τρίτο αριθμό. Ο δεύτερος συνομιλητής ήταν ήπιος, αλλά του έλειπαν δέκα χρόνια για να φτάσει στα εξήντα δύο, κι έτσι το τρέμουλό του επανήλθε. Ο αριθμός ένα, όμως, τον έκανε να λάμψει σαν τις αστραπές στον ουρανό.

«Εξήντα είμαι, αλλά περί τίνος πρόκειται;»

«Εξήντα... Μήπως μεγαλώσατε σε ορφανοτροφείο;»

«Όχι, όχι, κύριέ μου, στην Τρίπολη μεγάλωσα κι εδώ μένω ακόμα, εδώ με έχετε καλέσει...»

Ζήτησε συγγνώμη κι έκλεισε το τηλέφωνο απογοητευμένος. Τζίφος ξανά. Ένωσε να τον πλακώνει ένα βουνό απογοήτευσης, όπως αυτό που έστεκε απέναντί του, η Νεμέρτσικα, σαν να κάθισε ολόκληρο πάνω στο στήθος του.

Μια από τα ίδια... πρόλαβε να σκεφτεί, όταν μια αστραπή βύθισε το χωριό στο σκοτάδι, με τα σκυλιά να αλυχτούν από δω κι από κει και να χαλάνε τον κόσμο. Το μαύρο σεντόνι που κάλυπτε πια τα πάντα έφτανε ως τα τοιχώματα της ψυχής του.

Πήρε μια λάμπα από το ντουλάπι κάτω από τον νεροχύτη και την έβαλε δίπλα του, στο τραπέζι, ξαναπαίρονοντας το χαρτί στα χέρια του. Πριν καθίσει, πήρε το κινητό του –ευτυχώς το είχε φορτίσει– κι αποφάσισε να συνεχίσει τις προσπάθειές του, επιλέγοντας τον δεύτερο αριθμό. Εκεί που ήταν έτοιμος να πατήσει τα κουμπιά στο καινούργιο μαύρο τηλέφωνο, ένωσε μια

έντονη ανάγκη που τον τραβούσε από το μουσκεμένο μανίκι του. Ήθελε να καπνίσει! Δεν το είχε κάνει ποτέ στη ζωή του κι ένιωθε τυχερός που δε συνδέθηκε μ' αυτόν τον διάολο, τοτσιγάρο. Αλλά τούτη τη στιγμή ήθελε σαν τρελός να το βάλει στο στόμα του, να νιώσει να τον τυλίγει η θολούρα του. Χωρίς δεύτερη σκέψη πήγε στο δωμάτιο του γιου του, που κάπνιζε αραιά και πού και άφηνε ένα πακέτο στο συρτάρι του. Δε γελάστηκε. Ένα κόκκινο πακέτο τον περιέμενε στο πρώτο συρτάρι.

Πήρε ένα τσιγάρο και πήγε στο τζάκι. Στο πλαϊνό περβάζι είχε τα σπύρτα. Άναψε ετούτο το διαόλι και του 'ρθε βήχας αλλά και μια ζάλη που τύλιξε το κεφάλι του. Αυτόματα αναδύθηκε στο μυαλό του μια δυσάρεστη εικόνα. Τότε που ήταν μικρός, στο σπίτι της γιαγιάς, κι όπως κρύωνε πολύ, πλησίασε τη φουφού, σήκωσε με ένα πανί το καπάκι και τον τύλιξε ο καπνός, τον οποίο ρούφηξε χωρίς να το καταλάβει. Είχε κοκκινίσει τόσο πολύ από τον βήχα, που η γιαγιά νόμισε ότι θα τον χάσει.

Κούνησε το κεφάλι του με απέχθεια, πέταξε το τσιγάρο και ξαναπήρε στα χέρια του το τηλέφωνο. Η φωνή από την άλλη άκρη της γραμμής, κάθε φράση της δηλαδή, του έφερε μεγάλη ταραχή, σαν να είχε πει είκοσι τσιγάρα. Με κάθε λέξη που άκουγε πια από τον συνομιλητή του, χτυπούσαν τα μηλίγγια του.

«Ναι... Ναι... Στο ορφανοτροφείο του Βόλου...»

Η θολούρα έγινε πιο έντονη.

«Στο ορφανοτροφείο του Βόλου, είπατε; Και πριν απ' αυτό; Μήπως κάπου αλλού;»

«Α, ναι. Στο...»

Ένωσε να λυγίζει και να κυριεύεται από μια έντονη σκοτοδίνη, και πριν προλάβει να κρατηθεί, σωριάστηκε κάτω, μαζί με την καρέκλα...

ΣΦΟΥΓΓΙΖΕ ΤΑ ΜΑΤΙΑ του από τα δάκρυα και κοίταζε την πληγή στο μεγάλο δάχτυλο του ξυπόλυτου ποδιού του, εκεί όπου είχε καρφωθεί ένα χοντρό αγκάθι, ίσως και κομμάτι ξύλου, αυτό που προκάλεσε αιμορραγία. Αλλά δεν έκλαιγε ούτε για το δάχτυλο ούτε για το σκισμένο παντελονάκι του, αυτό που έτσι κι αλλιώς ήταν καταστρατημένο και πια είχε συνηθίσει να το φοράει. Δεν είχε κι άλλο. Έκλαιγε πρώτα από ντροπή και μετά από θυμό, οργή για ό,τι είχε ματώσει τα μέσα του κι είχε κουρελιάσει την ψυχή του.

Εκεί, στην πέτρινη βρύση όπου έπαιζε με τα υπόλοιπα παιδιά του χωριού, άκουσε τον πιο ψηλό απ' αυτούς, τον Τάσο, να τον ξεφτιλίζει μπροστά σε όλους τους υπόλοιπους: «Φτου σου, ρε κουρεμένο γίδι, γλόμπε! Είναι κεφάλι, ρε, αυτό που έχεις; Ου, ρε μοσχαροκεφαλή! Σήκω και φύγε, ρε, αφού άχρηστος είσαι!».

Κι όλα αυτά επειδή είχε τολμήσει να πει ότι έγινε ζαβολιά στο παιχνίδι τους, κι εκείνος δεν ήθελε ούτε να χάνει κι ούτε να κερδίζει με ζαβολιές.

Αλλά ο Τάσος, σκληρός όσο οι πέτρες γύρω του, δεν έμεινε μόνο σ' αυτές τις κουβέντες. Ήθελε να τον κομματιάσει, να τον διαλύσει. «Πήγαινε, ρε, να κάνεις παράπονα στη μά-

να σου, κοριτσάκι! Πατέρα δεν έχεις, ρε, δεν έχεις, δεν έχεις! Τον διέλυσε η νάρκη! Καλά να πάθεις!»

Πώς να βγάλει τον θυμό του όμως σε έναν μεγαλύτερο και πολύ πιο ψηλό απ' αυτόν; Κλότσησε το χώμα από τα νεύρα του, κι έτσι ξυπόλυτος που ήταν, μπήκε το ξύλο στο δάχτυλο. Αν ζούσε ο πατέρας του, θα έβαζε στη θέση τους όλους αυτούς που τον κοροΐδευαν και φώναζαν ρυθμικά: «Δεν έχεις πατέρα, δεν έχεις πατέρα!».

Πόσο πόνεσε η ψυχή του εκείνη τη στιγμή. Πιο πολύ και από το να του άνοιγαν το κεφάλι με πέτρα. Προσπαθούσε κάθε μέρα να το αφήσει πίσω του αλλά πάντα, συνήθως όταν βράδιαζε, ρωτούσε τη μάνα του: «Πες μου για τον πατέρα, πες μου κάτι!». Εκείνη όμως δεν του απαντούσε ποτέ, και κάθε φορά που τη ρωτούσε, άρχιζε μια δουλειά.

Την ήξερε όμως την ιστορία, του στοίχειωνε τα όνειρα, τον έκανε να νιώθει φτερό στον άνεμο, που ανά πάσα στιγμή μπορούσε να τον αρπάξει και να τον εξαφανίσει στο δάσος. Την άκουσε για πρώτη φορά από τον αδελφό του τον Σπύρο, δυο χρόνια μεγαλύτερο, όταν τον είχε ρωτήσει πού ήταν ο μπαμπάς τους.

«Δε θα ξαναγυρίσει, είναι στον ουρανό. Είχε πάει στο βουνό με τα πρόβατα και του έφυγε όλο το αίμα. Άσ' το, μην το σκέφτεσαι. Μόνο να προσέχεις πού πατάς, μου το είχε πει η γιαγιά Φωτεινή».

Αλλά ήθελε να μάθει τι συνέβη από τη μάνα του, τη Σοφία, που όμως δεν της άρεσε καθόλου να αναμοχλεύει αυτό το θέμα, της έφερνε πόνο στο στήθος και το στομάχι. Ο Φώτης δε μετάνιωσε που της τράβηξε την ποδιά την τελευταία φορά που τη ρώτησε κι εκείνη πάλι δεν του απάντησε. Τότε πήγε στη γιαγιά του με κλάματα αλλά και μια επιμονή που τη λύγισε. «Δεν ξέρω τίποτα για τον μπαμπά μου. Μόνο ότι του έφυγε

το αίμα. Πώς φεύγει το αίμα; Γιαγιά, θέλω να μου πεις εσύ, όχι οι ξένοι. Γιατί άκουσα κάποιους στο καφενείο να λένε ότι έκανε κάτι κακό. Είχα κακό μπαμπά;»

Πλάνταξε η ψυχή της Φωτεινής μπροστά στον πόνο του μικρού εγγονού της, ρίγησε βλέποντας το παράπονο στα μικρά διαπεραστικά μάτια του κι ακούγοντας τον λυγμό στη φωνούλα του που τον έκανε να μπερδεύει τα λόγια του.

Κι όταν ξεκίνησε να του μιλάει, εκείνος σιώπησε όπως οι πιστοί όταν ακούνε το Ευαγγέλιο.

«Ήταν καλός άνθρωπος ο μπαμπάς σου ο Φώτης, Φώτη μου, τον αγαπούσαν όλοι, σε όλα τα χωριά...»

«Φώτη; Φώτη τον έλεγαν κι αυτόν;»

Μάξεψε τη μαντίλα στο κεφάλι της και του χάιδεψε τα μαλλιά. «Φώτη τον έλεγαν... Κι επειδή ήταν καλός άνθρωπος, σου δώσαμε το όνομά του. Ήσουν τότε δέκα μηνών μωράκι. Κι είπαμε να...»

Τη διέκοψε χωρίς δισταγμό. «Πες μου τι έγινε στο βουνό, πώς του έφυγε το αίμα;»

Η γιαγιά πήρε βαθιά ανάσα, που έκανε όλες τις ρυτίδες της να κινηθούν. Αυτή τη φορά δε θα έκανε πίσω, θα μιλούσε. «Είχε ανέβει με τα πρόβατα στη Στράτσιανη, στο βουνό. Ήταν καλοκαίρι, Αύγουστος, ανήμερα του Σωτήρος. Κι όπως προχωρούσε, πάτησε μια νάρκη και σκοτώθηκε...»

«Τι είναι νάρκη;»

«Είναι... πώς να σ' το εξηγήσω... Την είχαν στον πόλεμο. Ένα σαν σίδερο που μέσα είχε κάτι κακό. Μπαρούτι. Κι αν την πατούσες, σε σκότωνε...»

«Ήταν πόλεμος;»

«Όχι... Αλλά είχαν μείνει στα βουνά πολλές νάρκες από τον πόλεμο, για να σκοτώνουν τους κακούς...»

«Με μπέρδεψες, γιαγιά! Ο πατέρας μου τελικά ήταν καλός ή κακός;»

«Αφού σου είπα, καλός, όλοι τον αγαπούσαν».

«Τότε γιατί πάτησε αυτό που σκοτώνει τους κακούς;»

«Δεν το ήξερε, αγόρι μου, δεν το είδε. Στον πόλεμο σκοτώνει ο ένας τον άλλο. Από τότε είχε μείνει αυτή η νάρκη. Από παλιά...»

«Και πώς του έφυγε το αίμα;»

«Όταν σκοτώνεσαι, παιδί μου, δεν υπάρχει τίποτα...»

Όταν είχε μάθει την ιστορία, περπατούσε για κάμποσο καιρό στις μύτες των ποδιών, κι ας πονούσαν τα δάχτυλά του, όπως ήταν και ξυπόλυτος. Γνώρισε τον πατέρα του μόνο από φωτογραφία, την οποία η μάνα του είχε βάλει στην κάμαρή της. Και μια μέρα τρύπωσε κρυφά, όταν την είδε να βγαίνει για να κόψει ξύλα, τον κοίταξε ψηλά στον τοίχο και του είπε γεμάτος παράπονο: «Γιατί δεν πρόσεχες όταν περπατούσες; Γιατί; Τώρα δε θα μας είχες αφήσει μονάχους. Εδώ στο χωριό μόνο εγώ δεν έχω πατέρα. Βλέπω τα άλλα παιδιά να τα μαζεύουν οι δικοί τους πατεράδες, να τα πηγαίνουν καμιά φορά βόλτα με τα άλογα, να τα κατεβάζουν στα ποτάμια και κλαίω. Εμένα δε με παίρνει κανένας. Τώρα να προσέχεις εκεί που είσαι, να προσέχεις πού πατάς...».

Η φωνή του Τάσου και των υπολοίπων τρυπούσε τα αυτιά του. «Δεν έχεις πατέρα, δεν έχεις πατέρα!»

Η λύπη έγινε θυμός: για τον πατέρα του που δεν έβλεπε πού πάτησε, για τη μάνα του που είχε κλειστεί στον εαυτό της και δεν της έπαιρνε λέξη, για τον αδελφό του που δεν ήταν μαζί του εκείνη τη μέρα, κι αν ήταν, θα μπορούσε να μαλώσει με τον Τάσο. Ένας θυμός ήταν όλο του το είναι.

Ανέβηκε σ' ένα ταρατσάκι μπας και ξεθυμάνει, κι αντί να

καταλαγιάζει ο θυμός φούντωνε, κι έτσι άρχισε να χοροπηδάει στον τσίγκο, κάνοντας τρομακτικό θόρυβο, που έφτανε ως τα βουνά και τρύπωνε στα ποτάμια. Δεν τον ένοιαζε κι αν ερχόταν καταπάνω του ένα κοπάδι από αγριοπούλια. Όπως όμως χοροπηδούσε μέσα σε έναν δαιμονισμένο θόρυβο, ένιωσε τον τσίγκο να υποχωρεί και βρέθηκε στο κενό. Άνοιξε τα χέρια του μήπως καταφέρει και πετάξει, σαν τα πουλιά, αλλά τίποτα. Με μια κραυγή κι έναν τρομερό γδούπο προσγειώθηκε ανώμαλα στο έδαφος, χτυπημένο πουλί.

Έπιασε ενστικτωδώς το κεφάλι του κι είχε λίγα αίματα, αλλά ήταν από τα κλαριά στα οποία έπεσε. Μια τρομερή κραυγή που έδωξε ό,τι πετούμενο υπήρχε κοντά αντίχησε στα βουνά: «Το πόδι μου, το πόδι μου!». Δεν μπορούσε ούτε να το τρίψει ούτε να το λυγίσει, ούτε καν να το κουνήσει, όπως διαπίστωσε γρήγορα, κι έτσι η κραυγή έγινε ακόμα πιο δυνατή: «Το πόδι μου!».

Η γιαγιά Φωτεινή, που τον έψαχνε κάμποση ώρα, τον βρήκε λιπόθυμο, με το κεφάλι ακουμπισμένο σε κάτι σκίνα και ξεροθύμαρα, που του είχαν γδάρει το προσωπάκι. Έφτυσε το μαντίλι της και τον καθάρισε, με τον μικρό να συνέρχεται και να βγάζει την ίδια αγωνιώδη κραυγή: «Το πόδι μου, γιαγιούλα μου, το πόδι μου!».

Τον έσφιξε στην αγκαλιά της και του είπε να ηρεμήσει. «Τώρα είμαι εγώ εδώ, όλα θα πάνε καλά...»

Είδε ότι ο μικρός δεν μπορούσε καν να κουνηθεί. Ήθελε οπωσδήποτε γιατρό, πώς να τον πάει έτσι στο σπίτι; Κοίταξε τον ουρανό για να καταλάβει περίπου τι ώρα ήταν. «Πρέπει όπου να 'ναι να περνάει το λεωφορείο για την Κόνιτσα», μονολόγησε. Τον φόρτωσε στους ώμους της, έσφιξε τα δόντια για να ξεχάσει τους δικούς της πόνους και κίνησε προς τη δη-

μοσιά. Βούλιαζαν τα πόδια της στο χώμα αλλά έκανε κουράγιο και ζητούσε από τη δική της Παναγιά να της δώσει δύναμη να αντέξει.

Ο Φώτης δεν έβγαζε κιχ πάνω στην πλάτη της και κρατούσε την ανάσα του για να μην τη βαρύνει κι άλλο, ψάχνοντας με τα μάτια του να δει το λεωφορείο, αυτό για το οποίο του μίλησε η γιαγιά. Δεν είχε μπει ποτέ στη ζωή του, αλλά έτρεχε γύρω του σαν παλαβός όταν το έβλεπε κι ονειρευόταν κάποτε στη ζωή του να καταφέρει να τρυπώσει μέσα. Τον μάγευε αυτό το σκούρο μπλε... σπίτι που περπατάει με ρόδες, και πιο παλιά είχε κάνει και μια σκέψη: ήθελε να ανεβεί στη σκεπή του λεωφορείου, εκεί όπου έβαζαν βαλίτσες και δεμένα κουτιά πάνω σε μια σχάρα. Και να που είχε έρθει η ώρα να μπει και να καθίσει κανονικά στο κάθισμα, κι αν ήταν τυχερός, να είναι και δίπλα στο παράθυρο για να βλέπει τον δρόμο.

Αυτό τον έκανε να ξεχνάει τον πόνο του και τις βελόνες που ένιωθε να τρυπάνε το πόδι του. Φτάνει που θα έμπαινε στο λεωφορείο. Κι αυτό οφειλόταν στον Τάσο, που τον έκανε να ανεβεί σ' εκείνο το ταρατσάκι με τον τσίγκο και να πέσει.

Αμα γυρίσω από το ταξίδι με το μεγάλο αμάξι, θα του πω ότι δεν πειράζει που με κοροΐδευε. Και θα του πω ότι δε φταίω εγώ που δεν έχω μπαμπά. Θα του πω να προσέχει τον δικό του, να τον αγκαλιάζει και να μην τον στενοχωρεί, σκέφτηκε κι ένα χαμόγελο σχηματίστηκε στο πρόσωπό του.

Οι σκέψεις του χάθηκαν απότομα γιατί ένιωσε να τον γδέρνουν κλαδιά στα γυμνά του πόδια. Η γιαγιά του μπήκε σε ένα μονοπάτι για να κόψει δρόμο και να προλάβει το λεωφορείο, λέγοντας στον μικρό εγγονό της: «Βαστήξου γερά από την πλάτη μου, πρέπει να πάω πιο γρήγορα...». Μια κουβέντα ήταν. Αγκομαχούσε σε κάθε της βήμα, έτσι ζαλωμένη

που ήταν, κι ένιωθε ότι θα της κοπούν οι φλέβες στον λαιμό και στα πόδια.

Είχε περάσει κάμποση ώρα από τότε που ξεκίνησαν αυτόν τον γολγοθά, κάνοντας μόνο μία στάση λίγων δευτερολέπτων για να πάρει μια ανάσα.

Ξαφνικά σταμάτησε, ακούμπησε λίγο άτσαλα τον Φώτη στο χώμα κι άρχισε να τρέχει φωνάζοντας: «Εεεεεεεεε, εεεεεεεε, σταμάτα, εεεεεεεεε!».

Της βγήκε ο λαιμός από τη φωνή κι άδειασαν τα ταλαιπωρημένα πνευμόνια της, αλλά υπήρχε κάτι χειρότερο απ' αυτά. Άνοιξαν κι οι βρύσες των δακρύων της, φουσκωμένα ποτάμια έφτιαξαν. Το λεωφορείο ήταν στα εκατό μέτρα κι έφυγε δίχως να τους δει, κι αυτό ήταν μαχαιριά στην καρδιά της.

Έμπηξε τα κλάματα κι ο Φώτης, όχι γιατί έβλεπε για πρώτη φορά τη γιαγιά του να κλαίει ούτε γιατί πονούσε το πόδι του, αλλά επειδή έχασε το ταξίδι με το λεωφορείο και ποιος ξέρει τότε θα είχε ξανά την ευκαιρία. Κι έκλαιγε γοερά, μέχρι που η γιαγιά Φωτεινή βρήκε τρόπο να καταλαγιάσει τον πόνο του.

«Μη σκας, θα πάμε το πρωί. Και θα είναι πιο ωραία, τώρα δε θα έβλεπες τίποτα, έπεσε σκοτάδι...»

Μέσα της όμως σπάραζε γιατί ήξερε ότι ήταν αδύνατο να γυρίσουν σπίτι. Είχαν ξεμακρύνει αρκετά, και η ίδια πίστευε ότι, αν έκανε μερικά βήματα ακόμα με το παιδί στην πλάτη, θα έμενε στον τόπο. Να τον άφηγε μόνο και να πήγαινε να βρει βοήθεια; Το θεώρησε επικίνδυνο.

Από το μυαλό της πέρασε γρήγορα μια σκέψη. Λίγο πιο κάτω, στη διασταύρωση, ήταν το καλύβι του Ανέστη, ο Θεός να το κάνει καλύβι. Μια τρύπα ήταν, φτιαγμένη από πλίνθους, και ήξερε ότι είχε μέσα σκοινιά και κουδούνια για τα πρόβατα και τσίγκινες ποτίστρες και πράγματα για το κοπάδι και

διάφορα εργαλεία. Παλιά τον είχε βοηθήσει σε κάτι δουλειές και γι' αυτό τα ήξερε.

«Άκου, Φώτη. Θα σου κάνω ένα δώρο απόψε, επειδή είσαι πολύ καλό παιδί...»

«Δώρο;»

«Ναι, μεγάλο! Θα περάσουμε μαζί το βράδυ στην καλύβα του Ανέστη. Μόνο οι δυο μας, αγκαλιά! Θα βάλουμε και τα κουδούνια στη σειρά, σε ένα μεγάλο σχοινί, έχει πολλά. Θα παίξουμε ωραία, θα σου αρέσει! Και το πρωί θα ξυπνήσουμε για να μπούμε στο λεωφορείο που θα περάσει...»

«Ναι! Ζήτω!» φώναξε ο μικρός ενθουσιασμένος μπροστά στην περιπέτεια αυτή.

Αλλά μια κουβέντα ήταν το «ζήτω». Γιατί λίγη ώρα μετά –κι αφού η γιαγιά είχε σπάσει τη μικρή κλειδαριά και κατάφεραν να μπουν στο καλύβι, ζητώντας νοερά συγγνώμη από τον Ανέστη, που ήξερε ότι θα την καταλάβαινε– άρχισαν να γίνονται έντονοι οι πόνοι του Φώτη. Το πόδι μελάνιασε και πρήστηκε κι αυτό τον έκανε να σπαράζει, δίχως να τον συγκινούν καθόλου τα κουδούνια του Ανέστη. Τρόμαζε και με τους κεραυνούς ο μικρός, με τις σκιές που έμπαιναν από το μικρό παράθυρο, το ανακάτεμα των δέντρων, τα ουρλιαχτά των σκύλων, το σκηνικό της μαυρίλας.

Η Φωτεινή έκοψε στη μέση ένα δεμάτι με σανό, το άπλωσε καλά, έστρωσε πάνω κι ένα χοντρό πανί που είχε εκεί ο ιδιοκτήτης, κάθισε και πήρε αγκαλιά τον Φώτη, που της ζητούσε επίμονα να φύγουν.

Η ηλικιωμένη γυναίκα βρήκε έναν τρόπο να του απασχολήσει το μυαλό και να απομακρύνει τον πόνο του. Δεν ήξερε εκείνη την ώρα αν έκανε καλά, αλλά ήταν το μόνο γιατρικό που είχε στα χέρια της.

«Ο μπαμπάς σου, που λες, ήταν πολύ δυνατός άντρας. Τόσο δυνατός και έξυπνος που τον φώναζαν όλοι να ανέβει στα κεραμίδια τους και να ξεχιονίσει τους χειμώνες όλα τα σπίτια του χωριού! Τον φώναζαν για να ξεγεννήσει τα ζωντανά, απ' όλα ήξερε! Τον φώναζαν να φέρει το νερό όταν κοβόταν. Ήξερε να χτίζει και μάντρες, να σπάει πέτρες, να βάζει τα σύρματα στα κοτέτσια. Κι εσύ θα γίνεις ψηλός σαν κι αυτόν, θα πιάνεις την πέτρα και θα τη στύβεις!»

«Και θα κοιτάω πού πατάω, γιαγιά...»

«Κι ήταν, που λες, γλυκομίλητος, δεν είχε κακιά κουβέντα για κανέναν. Σε όλους με τον καλό λόγο, ακόμα και σ' αυτούς που τον είχαν πειράξει. Έτσι τους κέρδιζε όλους, με το μυαλό και την καρδιά...»

«Εμένα με αγαπούσε, γιαγιά;»

«Οουουου! Σε λάτρευε! Σου έλεγε τραγούδια, σε φώναζε λουλούδι του βουνού. Σε ανέβαζε ψηλά, κοιτούσε τη μάνα σου κι έλεγε συνέχεια ένα τραγούδι:

*Άσπρο τριαντάφυλλο κρατώ,
μωρ' Γιαννιωτοπούλα μου,
ωρέ, μου λένε να το βάψω,
λουλουδάκι μου γαλάζιο,
λουλουδάκι μου γαλάζιο,
σε φιλώ κι αναστενάζω.*

»Κι ύστερα σε ξάπλωνε στο κρεβάτι και σου έδινε το δάχτυλό του να το δαγκώσεις. Κι εσύ γέλαγες, γέλαγες πολύ, κι έβγαζες μια φωνούλα που μας έκανε να γελάμε κι εμείς».

«Άλλα τραγούδια έλεγε, γιαγιά;»

«Πολλά! Αλλά το αγαπημένο του ήταν ένα και το έλεγε σε

κάθε πανηγύρι. Τον είχαν μάθει πια κι άρχιζαν τα όργανα και τον καλούσαν να το πει. Και τι ωραία που το έλεγε, χάζευε ο κόσμος...»

«Ποιο ήταν, γιαγιά; Να μου το τραγουδήσεις εσύ!»

Δάκρυα κύλησαν στα κουρασμένα μάτια της Φωτεινής, όπως ξεκίνησε να λέει αργά το τραγούδι.

*Καίγομαι και σιγολιώνω
και για σένα μαραζώνω
αχ, τι καημός.*

*Μίλησέ μου, μίλησέ μου
δυο λογάκια χάρισέ μου
αχ, ο φτωχός.*

*Σ' αγαπώ, σ' αγαπώ
ως κανένας άλλος
στην καρδιά μου ρίζωσε
έρωτας μεγάλος.*

*Τι να κάνω, τι να κάνω
αχ, ο μαύρος θα πεθάνω
αχ, τι καημός.*

*Μίλησέ μου, μίλησέ μου
δε σε φίλησα ποτέ μου
αχ, ο φτωχός.*

*Σ' αγαπώ, σ' αγαπώ
ως κανένας άλλος
στην καρδιά μου ρίζωσε
έρωτας μεγάλος.*

*Μίλησέ μου, μίλησέ μου
δε σε φίλησα ποτέ μου
αχ, τι καημός.*

Έμπηξε τα κλάματα η Φωτεινή, είχε αβάσταχτο βάρος μέσα της, πονούσε η ψυχή της. Ήξερε καλά ότι αυτό το χτυπημένο σπουργίτι που είχε στην αγκάλη της θα περνούσε δύσκολη, πολύ δύσκολη ζωή, ζωσμένη από σκληρά αγράθια.

«Γιαγιά, γιατί κλαις;»

«Από χαρά, αγόρι μου, από χαρά! Μ' αρέσει κι εμένα πολύ αυτό το τραγούδι...»

«Κι εμένα, γιαγιά, κι εμένα! Έχεις ωραία φωνή! Θα μου πεις κι άλλο ένα; Μόνο ένα...»

Πάνω στο μισό μοιρολόι, και παρά τον πυρετό που έκαιγε πια το μέτωπό του, ο Φώτης αποκοιμήθηκε εκεί στην αγκαλιά της και δεν την ξανακούρασε.

Τον σκέπασε με τη μαύρη της ζακέτα με τις χοντρές πλεξούδες και του χάιδεψε το καυτό μέτωπο, θαρρείς κι έτσι θα του έπαιρνε τον πυρετό. Λύγισε κι εκείνη με τις σκέψεις που την έπνιγαν στο σκοτεινό καλύβι, που έφεγγε μόνο από τις αστραπές. Η βροχή χτυπούσε με μανία τον τσίγκο, προκαλώντας έναν σαματά που τρώμαζε. Σε μια γωνιά άρχισε να σταλάζει. Άφησε προσεκτικά τον μικρό, που είχε κοιμηθεί για τα καλά, κι έβαλε έναν κουβά για να μαζεύει το νερό. Κι ήταν τόσο πολύ, ώστε κάθε λίγο και λιγάκι σηκωνόταν για να τον αδειάζει κάτω από την πόρτα. Δεν τολμούσε να την ανοίξει, θα έμπαινε μέσα βροχή κι αέρας και τα πράγματα θα ήταν πολύ χειρότερα.

Μαύρη μοίρα... Πρώτα ο πόλεμος, μετά ο Εμφύλιος, μετά οι κακουχίες κι η πείνα, ο θάνατος του μακαρίτη, δυο ορφανά που δεν έχουν στον ήλιο μοίρα. Τι θα απογίνουν; σκεφτόταν η δόλια, που δεν τολμούσε να γείρει ούτε λεπτό μη και συμβεί κανένα κακό.

Αξημέρωτα βγήκε από το καλύβι, τυλίγοντας το κεφάλι της

με έναν μουσαμά που μύριζε τυρί, αλλά ήταν το τελευταίο πράγμα που την ένοιαζε. Είχε την αγωνία του λεωφορείου. Το παιδί έπρεπε να το δει γιατρός. Δυσκολευόταν να καταλάβει τι ώρα ήταν, αφού η βροχή δεν την άφηνε να δει καλά πώς προχωρούσε η μέρα.

Έμπαινε κι έβγαινε από το καλύβι και κατέβαινε στη στάση του λεωφορείου, να βρει κάποιον και να του πει να τη βοηθήσει να μεταφέρουν τον μικρό. Πρέπει να έκανε τη διαδρομή πέντε ή έξι φορές. Την τελευταία πάντως είδε την κυρα-Βασιλική με τον άντρα της τον Ιορδάνη, που ήταν μουσκεμένος και φουρκισμένος.

«Γύρνα πίσω, κυρα-Φωτεινή. Αυτός ο διάλογος το λεωφορείο δε θα έρθει. Μου το είπε ο καφετζής, που του το είπε ο αγροφύλακας. Χάλασε, λέει, το λεωφορείο, κόλλησε στη λάσπη, δε θα έρθει. Να τους επάρει όλους ο διάλογος! Έπρεπε να πάω στην Κόνιτσα, να δει γιατρός τη φιλενάδα σου, της ανέβηκε πάλι η πίεση. Θα μας επάρει κι εμάς ο διάλογος!»

Κόντεψε να γονατίσει στα λασπόνερα η Φωτεινή, που κατάλαβε ότι είχε μεγάλο πρόβλημα πια από το κακό μαντάτο που της είπαν. Εξήγησε στη Βασιλική και στον Ιορδάνη το θέμα της, και άκουσε τον βουρλισμένο άντρα να της προτείνει μια λύση.

«Να πας στην κυρα-Καλλιόπη, ξέρει από σπασμένα ποδάκια. Φτιάχνει όλα τα κατσίκια! Ω ρε το δύστυχο το μικρό, κακορίζικος. Αν θες, θα πάω να της το πω εγώ, και θα τη φέρω και με το μουλάρι. Μ' αυτό μετά θα πάρω τον Φωτάκο να το νε πάω σπίτι...»

Γιάννενα, 1960.

Το νήμα της ζωής, τυλιγμένο με αγκάθια και πόνο, ενώνει απρόσμενα δυο πιτσιρικάκια σε μια από τις παιδοπόλεις της Φρειδερίκης, τον Ζηρό. Ο Φώτης κι ο Διονύσης περνάνε μαζί με την Ελλάδα τον δικό τους γολγοθά. Δυο τρομοκρατημένες παιδικές ψυχές γνωρίζουν σκληρούς επιτηρητές και ομαδάρχες, μακριά από την αγχαλιά και την ασφάλεια της μάνας. Γίνονται σταυραδέλφια και προσπαθούν να επιβιώσουν σε ένα ασφυκτικό περιβάλλον. Ο Φώτης μετατρέπεται σε αγρίμι κι η ζωή του σημαδεύεται από αποδράσεις, μετέωρες σκέψεις, αγάπη και μίσος για τη μάνα του, αμφισβήτηση της ίδιας της ζωής. Όλα στην κόψη του ξυραφιού, δίπλα στη λίμνη της κυρα-Φροσύνης. Τα δυο παιδιά χάνονται μέσα στον χρόνο. Η ζωή, όμως, δεν έχει πει την τελευταία της λέξη...

Ένα μοναδικό ταξίδι στην Ιστορία της Ελλάδας, στα χρόνια της βασιλείας, της δικτατορίας και της Μεταπολίτευσης.

Μια αληθινή σπαρακτική ιστορία, μέσα από τα μάτια του αγριμιού της Ηπείρου, που συγκλονίζει και τον πιο ψυχρό αναγνώστη.

Εκδόσεις **ΨΥΧΟΓΙΟΣ**
www.psichogios.gr

ISBN: 978-618-01-3198-7

9 786180 131987

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 23606

ΕΣΕΙΣ ΚΙ ΕΜΕΙΣ ΠΑΝΤΑ Σ' ΕΠΑΦΗ